

Resmin ve mimarlık tarihinin peşinde

David Hockney, "Resmin Tarihi" adlı **kitapta sanat** eleştirmeni Martin Gayford ile birlikte resimlerin neden ve nasıl yapıldığını araştırıyor. Bu ayın diğer dikkat çeken **sanat kitapları** arasında özellikle mimarlık ön plana çıkıyor: Uğur Tanyeli'nin nehir söyleşişi, Pera Müzesi'ndeki Louis Kahn **sergisine** eşlik eden katalog ve "Frank Lloyd Wright, Modern Mimarlık: 1930 Yılı Kahn Dersleri" adlı **kitap**.

ELİF TANRIYAR
etanriyar@gmail.com

"Resimler her yerde, dört bir yanımızda: Dizüstü bilgisayarlarımızda, telefonlarda, dergi ve gazetelerde, şu anda okumakta olduğunuz gibi **sayfalarında** ve hatta (ve hâlâ) duvarlarda. İnsanları ve çevremizi düşünürken, hayal ederken kelimeler kadar resimleri de kullanıyoruz; insanları ve çevremizi anıyoruz. Ama şimdiye değin resimler nadiren tek başına bir kategori olarak algılandı" diyor David Hockney, "Resmin Tarihi"nin (**Yapı Kredi Yayınları**) başında. Gerçekten de bugüne dek resimler, farklı türlerle ayrılarak sayısız kez ele alındı ve ayrı ayrı tarihleri yazıldı. Ancak resimleri, yani üç boyutlu dünyamızın tuval, kağıt, sinema perdesi ve akıllı telefonlar gibi düz yüzeylerde temsilini bir bütün olarak ele alan tarih çalışması ilginçtir, yapılmamış. "Resmin Tarihi", işte tam da birbirinden ayrılan bu tasvir türleri arasındaki etkileşimler ve devamlılıkları konu ediyor.

Resim, çizim, sahne tasarımı, fotoğraf ve baskı resimler dahil neredeyse her teknikte eser üretirlerken, bu türlerin sınırlarını da genişletmesiyle tanınan David Hockney, "Resmin Tarihi"nde **sanat** eleştirmeni Martin Gayford ile birlikte bin yıl boyunca resimlerin neden ve nasıl yapıldığını araştırıyor. Kitabın en ilginç yanlarından biri, ikilinin karşılıklı söyleşi şeklinde kurgulanmış olması. Tüm kitabı bu ikilinin söyleşi üzerinden okurken, siz de adeta yanlarında oturup onların konuşmalarına yani başınızda gerçekleşmiş gibi tanık olduğunuz hissine kapılıyorsunuz. Bunda kuşkusuz bu hisse kapılmayı sağlayan en önemli iki nedenden biri, ikilinin son derece doğal bir şekilde, evlerinde oturuyormuş rahatlığında, yalnızca belli bir konu başlığı dışında kendilerini sınırlandırmadan, serbest bir akışla konuşuyor olmaları... İkincisi ise Hockney ve Gayford'un daha önce de birlikte **kitaplar** hazırlayan, yıllar içinde iyice yakınlaşan, iki dost olması...

Martin Gayford, "Bu **kitapta** etrafımızda gördüklerimizi, insanları, şeyleri dünyayı ve gökyüzünü temsil etmeye çalışan bütün resimleri kapsayan tek bir tarih olduğunuz savunduk" diyor ve ekliyor: "Modernizmin en üstün başarı düzeyinde olduğu dönemde yani, 20. yüzyıl ortalarında baskın teoriler temelinde resimlerin, yapıldıkları mecraya göre bölünmelerini savunuyorduk. Buna göre resim ve fotoğrafın doğaları birbirinden tamamen farklıydı. Gerçekten, şimdi daha rahat anlayabildiğimiz gibi, başından beri, 1839'un çok öncesinden beri fotoğraf ve resim iç içe."

Geçmişte, mecra, teknik ve donanımdaki gelişmeler resimlerin yapılış biçimini ve resimlerin görülme yollarını tekrar değiştirdi. Resimler mağaralardan tapınaklara, kiliseye, fotoğraf albümlerine, sinemaya, televizyona ve bilgisayar ekranına geçtiler. Resim yapmak için sayısız yöntem tasarlandı, bir çubuk ya da parmakla pigmentini uygulamasından başlayıp şimdiki bilgisayar ekranına varıncaya kadar. Ama bazı değişmez unsurlar var; bazı resimler kalıyor. Yani anlatması zor bazı nedenlerle onlara bakmaya devam ediyoruz." **Kitap** hem basit anlamda bakmaya ve görmeye dair farkındalık bilinci öğretiyor hem de klasik anlamda bir

Titiano, "Pisana Maria Magdalena" (detay), 1560'lar, tuval üzerine yağlıboya

tarihi panorama sunuyor. Ancak bunları yaparken didaktik yöntemlerden uzak bir şekilde, okurunu sohbet havasında bilgilendiriyor. Bu sohbet kah **Michelangelo**'nun parmak ısırarak çizim yeteneğine dair tarih sayfalarında unutulmuş bir anekdot, kah Hockney'nin belki de en ünlü resmi olan "Mr ve Mrs Clark ve Percy"deki ünlü beyaz telefon detayının günümüze uzanan yansımaları hakkında okuruna çok farklı perspektifler katan bir konuşma karşıyor.

Hockney ve Gayford, bir yandan "Düz bir yüzey üzerine yapılan işaretler neden ilginçtir?", "Hareketsiz bir resimde hareketi nasıl gösterirsiniz?", "Film ve televizyonun eski usta resimlerle nasıl bağdaştırabilirsiniz?", "Resimler bize ne gösterir; yalan mı söyler, gerçeği mi gösterir?" gibi ilginç sorulara cevap arıyorlar. Diğer bir yandan da zengin çeşitlilikle ilgeleri, örneğin Disney çizgi filmlerinden bir kareyle Hiroshige'nin bir baskısını, Ayzentayn filmlerinden bir kareyle Velázquez tablosunu yan yana getirerek yüksek kültür ile popüler eğlence arasındaki sınırları aşiyor. Son derece renkli detaylı ve geniş çeşitlilikte resimlerle de zenginleşen "Resmin Tarihi", her anlamda zihin açıcı, güçlü iç görülü ve bir o kadar da keyifle okunan hoş bir **kitap**...

"Bugün piramitleri gördüğümüzde hissettiğimiz sessizlik duygusudur" diyor Louis Kahn. Onun eserlerine de tam bu duyguyu hakim iste; dingin ve yüce bir sessizlik... Neredeyse tanrısal bir huşu duygusu... Louis Kahn, bugün dünya mimarlık tarihinin en önemli ustalarından biri olarak kabul ediliyor. Ama aslında o yalnızca mimar değil, aynı zamanda da filozof. Ancak

bir farkla, düşüncelerini **kitaplar** yerine binalar, anıtlar ve mekanlarla ifade eden bir filozof... Bununla birlikte düşünce dünyasını takip edebileceğimiz çok sayıda makale ve not da bırakmış ardında. Tüm bunları ise geçtiğimiz ay Pera Müzesi'nde açılan "Louis Kahn'a Yeni/den Bakış: Cemal Emden'in Fotoğrafları - Çizimler ve Resimler" adlı **sergi** ile kapsamlı katalogdan öğrenebilirsiniz.

"Louis Kahn'a Yeni/den Bakış: Cemal Emden'in Fotoğrafları - Çizimler ve Resimler" **sergisine** eşlik eden, editörlüğünü N. Müge Cengizkan'ın, tasarımı

David Hockney, "Masi Gitarı Otoportre", 1977, tuval üzerine yağlıboya

ni Bülent Erkmen'in yaptığı katalog, N. Müge Cengizkan, Jale Erzen, Ahmet Gülgönen, Gönül Aslanoğlu Eyvapan, Neslihan Dostoğlu, Cengiz Yetken, Yıldırım Yavuz, Orhan Özgüner'in makalelerinin yanı sıra Kahn'ın Türkçeye ilk

kez çevrilen kültür metinlerinden "Sessizlik ve Işık", "Oda, Sokak ve İnsanlığın Uzlaşısı" ve "Mimarlıkta Kanun ve Kural" içeriyor.

Sergi ile katalogu, **sanata** ilişkin özü yakalama ve yansıma çabalarının ürünleri olarak nitelendiren küratör Cengizkan, "Kahn, yaşamı boyunca ürettiği mimari yapıtlarında ve resimlerinde, amansız biçimde başlangıçların, ebedi gerçeklerin, ölçülebilir ve ölçülemeyen değerlerin, ışık ve sessizliğin izlerini sürer. Mimari yapıtları kadar karakalem, pastel ve suluboya ağırlıklı resim ve eskizleri de kayda değer bir bütün oluşturur" diyor.

Louis Kahn'ın dünyasını tanımak, harfler ve kelimelerle yazılan **kitaplar** yerine tuğla ve taşlarla örülen bir dünyayı okumak gibi... Mimarlık, **sanat** ve felsefenin tam da kesişme noktasında duran bu çok özel insanı ve yapıtlarını tanımak için **sergi** ve kitabı kaçırmanın. Bu arada hem **serginin** hem de katalogun Kahn'a yararsız bir ustalık ve rafine zevkle tasarlandığını da söylemek isterim.

Uğur Tanyeli, mimarlık konulu söylemlerde sıkça adını duyduğumuz saygın akademisyenlerimizden. Özellikle uzmanlığı olan mimarlık tarihi konusunda zengin bir bilgi birikimine sahip olan Tanyeli, halen İstanbul Bilgi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde dekanlık vekilliğini yürütmesinin yanı sıra 1990'dan beri de Arredamento Mimarlık dergisinin yayın koordinatörlüğünü yapıyor. Çalışmaları özellikle "Türkiye'de değişimin Osmanlı 16. yüzyıldan başlayan arada hem fiziksel çevre bağlamında irdelemesi" üzerine yoğunlaşan Tanyeli'yle bir nehir söyleşi kitabı gerçekleştirildi.

Leverest Yayınları'ndan çıkan ve "Toplumsal Hafıza, Mimarlık, Tarih ve Kuram: Uğur Tanyeli ile Söyleşi" başlığını taşıyan kitabı hazırlayan ise Erhan Bereft Fındıklı. Fındıklı, "Mimarlık ürettiğini, eleştirisini, tarihini, eğitimini, mimarlık meslek piyasasının oluşumunu, işleyiş süreçlerini şekillendiren tarihsel, kültürel, siyasi, ekonomik, toplumsal ve sosyo-psikik koşulların yeni kuramsal analitik araçlar, bireysel deneyimler ve yaşamöyküleri üzerinden çözümlemesi ve yorumlanmasının Türkiye'de yeni bir 'mimarlık sosyolojisi'nin gelişiminde önemli imkanlar sunacağı fikrinden hareketle, söz konusu alanlarda eserler vermiş olan Uğur Tanyeli ile bu nehir söyleşişi gerçekleştirdik" diyor.

Söyleşi de, Türkiye'de mimarlık ortamı, kuramı, eğitimi, tarihi ve eleştirisi Tanyeli'nin yaşamöyküsünden bazı kesitler eşliğinde ele alınırken mekan/mimarlık/toplumsal ilişkisi ve üretiminin farklı açılarından

tartışmak, analiz etmek ve söz konusu alanla ilgili yeni sorunsallar üretmek hedeflenmiş.

David Hockney ve Michael Gayford'ınki misali, bu nehir söyleşi de içinde bin bir lezzet içeriyor. Tanyeli,

lafını esirgememesiyle tanınan, çok net bir kişiliğe sahip. Fındıklı da gerek Tanyeli'yle olan dostluğu gerekse konuya hakimiyeti sayesinde sohbeti çok iyi yönlendirip, gerekli yerlerde de müdahalelerde bulunmaktan kaçınmıyor. Sonuç olarak yalnızca Türkiye mimari tarihi ve Türkiye'nin mimari sorunlarına değinmekle yetinen bir söyleşi değil, tüm canlılığıyla akademik ortamlara içeriden bakış sunan; Sedat Hakkı Eldem, Seyfi Arkan, Turgut Cansever gibi mimarlık tarihinin dev isimlerine dair pek de bilinmeyen anekdotlar anlatan; tatlı söylemlerle mahiyetindeki bilgilerle mesleki tarih ve kuramsal bilgileri eleştiri süzgecinden geçirerek damıtınan bir iş ortaya çıkmış.

Sanat
kütüphanenize
mutlaka eklenecek
Kitaplar!

Can Yayınları'ndan çıkan "Güzelin ve Çirkinin Ötesinde Estetik Hali", Süreyya Su'nun yıllar içinde çeşitli yerlerde yayımlanan, modern ve çağdaş **sanatın** serüvenine eşlik eden estetik tartışmaları, **sanatla** ilgili felsefi ve sosyolojik düşünceleri inceleyen makalelerini bir araya getiriyor. "Bu metinler, modern ve çağdaş **sanat** ortaya çıkan ve besleyen düşüncelerin ne olduğuna ilişkin merakı giderme yolunda, anlama çabasının ürünleridir," diyor Su, **kitapta** çeşitli sorulara cevap arıyor. "Modern ve çağdaş **sanat**ta ortaya çıkan çeşitli ifade biçimleri ve farklı malzeme türleri hangi düşüncelerin ürünleridir?", "Güzelin ve çirkinin ötesinde bir estetik anlayışını temellendiren felsefi söylemler nelerdir?", "**Sanatın** modern çağda dönüşümü ve postmodern durumu üzerine teorik açıklamalar ve tartışmalar nasıl yapıyor?" gibi soruların yanı sıra hareketle **kitapta**, güzelin ve çirkinin ötesine doğru **sanatın** aldığı biçimler ve geçen yüzyılın başından bugüne kadar felsefedeki tartışmalara göre estetik, mümkün olduğu kadar kronolojik bir sıra gözetilerek ele alınmış.

Bu ayın **sanat kitapları** özellikle mimarlık konusunda öne çıkıyor. Sıradaki **sanat** kütüphanenize mutlaka eklenmesi gereken **kitap** da, mimari literatür tarihinde artık kütleleşmiş bir yere sahip eserlerden... Janus Yayıncılık'tan yayımlanan "Frank Lloyd Wright, Modern Mimarlık: 1930 Yılı Kahn Dersleri", dünya mimarlık tarihinin üstatlarından Kahn'ın artık efsaneleşmiş, 1930 yılında Princeton'da verdiği altı derslik seminerler dizisinin notlarını içeriyor. Aynı zamanda Wright'ın "organik mimarlık" ilkelerini ortaya koyduğu ilk kitabı olarak da tarihte yer alan kaynaktaki, Wright'ın daha o dönemde ticari gökdelemlere ve Amerika'nın mimari elektizmine, dolayısıyla da yanlış şehir planlığına karşı çıkan, döneminin ötesinde muhalif, yenilikçi ve ayrıksı dili dikkat çekiyor. Her şeyden önce, bizim maalesef neredeyse yeni fark ettiğimiz doğayla bütünleşik mimariyi daha o zamandan savunuyor.

Özellikle Louis Kahn kitabı ve Uğur Tanyeli söyleşi kitabı eşliğinde okunduğunda, hem yerel hem global ölçekte birbirlerini yeni perspektiflerle besleyen, mimarlık tarihinin dair tadına doyumla bir yolculuğa çıkabilirsiniz.